

**O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O`RTA MAXSUS TA`LIM
VAZIRLIGI**

TOSHKENT TO`QIMACHILIK VA YENGIL SANOAT INSTITUTI

“INFORMATIKA VA AXBOROT

TEXNOLOGIYALARI” kafedresi

KURS ISHI

MAVZU: HTML tili va unda web-sahifa yaratish

Bajardi: 10-14 guruh talabasi Umaraliyeva Sitora

Rahbar: Sobirov N

Reja:

× I. Kirish -----	2
× HTML tili haqida ma`lumot -----	2
× II. Asosiy qism:	
× 2.1. HTML tili strukturasi -----	4
× 2.2. HTML tilida matnlarni formatlash -----	6
× 2.3. HTML tilida jadvallar yaratish strukturasi va tasvir joylashtirish--	9
× III. Amaliy qism: HTML tilida web-sahifa yaratish -----	23
× IV. Xulosa-----	24
× V. Foydalanilgan adabiyotlar -----	25

Kirish

So`nggi paytda internetni shiddat bilan rivojlanishi va uning foydalanuvchilari sonini kundan-kun ortib borishi bois internetda turli yo`nalishlarda web-sahifalar sham ortib bormoqda. Internetda o`z sahifangizni yaratish uchun siz albatta web-sahifa yaratish texnologiyasi haqida dastlabki tushunchaga ega bo`lishingiz kerak. Ushbu qo`llanma bilan tanishib chiqsangiz web-sahifa yaratish usullari va uning uchun eng zarur bo`lgan- HTML –hyper text markup language(gipermatnlar belgilash tili) haqida dastlabki ma`lumotlarga ega bo`lasiz. HTML – bu dasturlash tili emas, balki web-sahifada matn, tasvir va boshqa ma`lumotlarni qanday ko`rinishda joylashtirilishini belgilovchi vosita.

Html haqida umumiy ma`lumot

Butun dunyo o`rgimchagi to`ri – World Wide Web (WWW) HTML gipermatn bog`lanish tili yordamida tuzilgan Web-sahifalardan iborat HTML ancha murakkab til (Standart Generalized Markup Language) SGMLning hisoblanadi. Ananaviy tushuncha bo`yicha HTML butunlay dasturlash tili hisoblanmaydi. **HTML**–hujjatni belgilash tili. HTML–hujjatni tadqiq qilishda matnli hujjatlar teg(tag)lar bilan belgilanadi. Ular maxsus burchakli ishoralar bilan o`ralgan bo`ladi, (< va >). Teglar matnlarni formatlashda va matnga har xil nomatn elementlarni masalan, grafiklar, qo`shimcha ob'ektlar va shu kabilarni o`rnatishda ishlatiladi.

90-yillarning o`rtalarida internet tarmog`ining eksponentsial o`sishi oqibatida HTML tili ommaviy tus oldi. Bu vaqtga kelib, tilni standartizatsiyalash zarurati tug`ildi, chunki ko`p kompaniyalar Internetga kirish uchun ko`plab dasturiy ta'minotlar ishlab chiqdilar, to`xtovsiz o`sib borayotgan (HTML instruktsiyasi bo`yicha) o`zlarini variantlarini tavsiya qildilar. HTML tili teglarini qo`llash bo`yicha yagona bir qarorga kelish payti yaqinlashgan edi.

World Wide Web Consortium (qisqacha–WWS) deb nomlangan tashkilot HTML standarti (spetsifikatsiya)ni yaratish ishlarini o`ziga oldi. Uning vazifasiga brauzerlar tadqiqotchi kompaniyalarning har xil takliflarini hisobga olgan holda tilning zamonaviy rivojlanish imkoniyatlari darajasini aks ettiruvchi standartni yaratish kiradi. Spetsifikatsiyaning tasdiqlash sxemasi quyidagilardan iborat: WWS konsortsiumi standart loyihasini tayyorlaydi. Muhokama qilingandan so`ng, uning ishchi (draft) varianti chiqariladi, so`ngra uni ma'lum bir davrga yana muhokama qilish uchun tavsiya qilinadi. Istagan xohlovchi odam HTML standartining yangi teg va versiyalari muhokamasida ishtirok etishi mumkin.

Muhokama davri tugagandan keyin, standartning ishchi varianti tavsifnoma hisoblanadi, ya'ni HTML spetsifikatsiyaning rasmiy tan olingan varianti bo`ladi.

Qabul qilingan standart (Document Type Definition - hujjat xilini aniqlash) DTD deb ataladi.

Internetda birinchi marta ko'rsatilgan (taqdim qilingan) HTMLdagi DTD–standartning 1.0 versiyasi bo'ldi. So'ngra 1995 yil noyabr oyida WWW uchun ancha aniq va o'ylab qilingan 2.0 versiya yaratildi. 1996 yil sentyabr oyida bir necha oylik muxokamadan so'ng 3.2 versiya tasdiqlandi (3.0 versiya nashr qilinmadi). 1997 yil iyun oyida HTML–standartining 4.0 versiyasi e'lon qilindi va 1997 yil dekabrda rasmiy standartga aylandi.

HTML (Hyper Text Markup Language) – belgili til bo'lib, ya'ni bu tilda yozilgan kod o'z ichiga mahsus ramzlarni mujassamlashtiradi. Bunday ramzlar hujjat ko'rinishini faqatgina boshqarib, o'zi esa ko'rinmaydi. HTMLda bu ramzlarni teg (teg – yorliq, belgi) deb ataladi. HTMLda hamma teglar ramz-chegaralovchilar (< , >) bilan belgilanadi. Ular orasiga teg identifikatori (nomi, masalan B) yoki uning atributlari yoziladi. Yagona istisno bu murakkab chegaralovchilar (<!-- va -->) yordamida belgilanuvchi sharxlovchi teglardir.

Aksariyat teglar jufti bilan ishlatiladi. Ochuvchi tegning jufti yopuvchi teg. Ikkala juft teg faqatgina yopuvchi teg oldidan «slesh» (“/”) belgisi qo'yilishini hisobga olmaganda, deyarli bir xil yoziladi. Juft teglarning asosiy farqi shundaki, yopuvchi teg parametrlardan foydalanmaydi. Juft teg yana konteyner deb ham ataladi. Juft teglar orasiga kiruvchi barcha elementlar teg konteyneri tarkibi deyiladi. Yopuvchi tegda zarur bulmagan bir qator teglar mavjud. Ba'zida yopuvchi teglar tushirib qoldirilsa ham zamonaviy brauzerlar aksariyat hollarda hujjatni to'g'ri formatlaydi, biroq buni amalda qo'llash tavsiya etilmaydi. Masalan, rasm qo'yish tegi , keyingi qatorga o'tish
, baza shriftini ko'rsatish <BASEFONT> va boshqalar o'zining , </BR> va hokazo yopuvchi juftlarisiz yozilishi mumkin. Noto'g'ri yozilgan tegni yoki uning parametri brauzer tomonidan rad kilinadi. (bu brauzer tanimaydigan teglarga ham taalluqli). Masalan, <NOFRAME> teg-konteyneri faqatgina freymlarni taniydigan brauzer tomonidan hisobga olinadi. Uni tanimaydigan brauzer <NOFRAME> tegini tushunmaydi.

Teglar parametr va atributlarga (inglizcha. attribute) ega bo'lishi mumkin.

Web-sahifa ko'rinishi va aks ettirilayotgan axborotning qanaqaligidan qat'iy nazar, HTML va WWW spetsifikatsiyasiga asosan har bir Web-sahifada ishtirok etishi zarur bo'lgan quyidagi uchta teglar mavjud:

1. **<HTML>** brauzerga hujjat HTML tilida yozilganligi to'g'risida xabar beradi.
2. **<HEAD>** HTML-hujjatning kirish va bosh qismini belgilaydi.
3. **<BODY>** asosiy matn va axborotni belgilaydi.

Bu teglar Web-brauzerga HTML-hujjatning har xil qismlarini aniqlash uchun juda zarurdir, lekin ular Web-sahifaning tashqi ko'rinishiga to'g'ridan-to'g'ri ta'sir etmaydi. Ular HTMLga kiritilgan navbatdagi yangi ma'lumotlar uy sahifalarida to'g'ri sharhlash, shu bilan birga barcha Web-brauzerlarda bir xil ko'rinishga ega bo'lishi uchun juda zarurdir.

Demak, HTML tili andozasi bo'yicha

hujjatga `<HEAD>` va `<BODY>` teglarini kiritish tavsiya etiladi. Brauzer HTML hujjatni o'qiganida, ularning borligi hujjat bo'limlarini aniqlash ko'rsatadi. Agar ular bo'lmasa ham brauzer HTML hujjatni to'g'ri o'qiydi, lekin hujjat bo'limlari bir-biridan ajralib turmaydi.

Shunday qilib, to'g'ri tuzilgan HTML hujjat quyidagi tuzilishga ega:

```
<HEAD></HEAD>Sarlavhaga oid ma'lumot
```

```
<BODY></BODY>Hujjatning mazmuni
```

Bunda `<HEAD>`, `</HEAD>` orasida joylashgan sarlavhaga oid ma'lumot qismida odatda foydalanuvchiga e'tiborsiz, lekin brauzer uchun lozim ma'lumot beriladi.

`<BODY>`, `</BODY>` orasiga esa to'laligicha uning operatorlari ketma-ketligi joylashtiriladi.

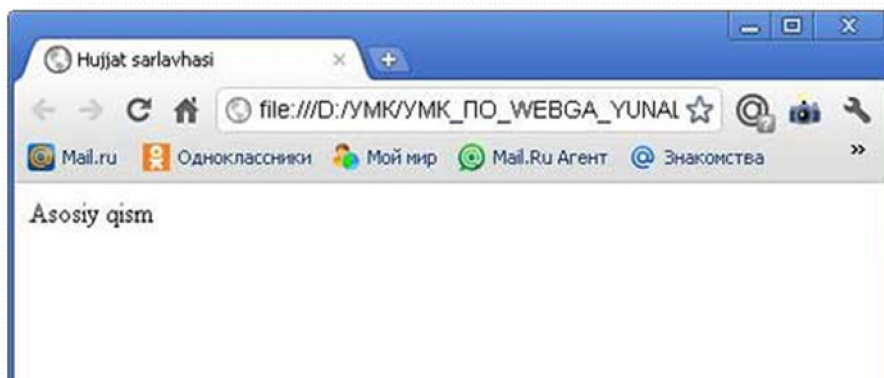
Masalan, sizning Web-serveringizda barcha HTML - hujjatlarni ko'radigan va ularning ro'yxatini tuzadigan dastur ishga tushirilgan. U `<HEAD>` teglari ichida joylashgan matnlarni ko'radi, xolos (bu erda hujjatlar nomi ham joylashtirilgan bo'ladi). Shunday qilib, agar uy sahifalarida `<HEAD>` va `</HEAD>` teglari bo'lmasa, u holda u ro'yxatga kiritilmaydi.

Anchagina nomi chiqqan Web-serverlar – qidiruv vositalarining ko'pchiligi mana shunday ishlaydi. Ular axborotlarni `<HEAD>` teglaridan oladi.

Yuqoridagi fikrlarga asoslangan holda Web-sahifada ishtirok etishi zarur

bo'lgan quyidagi uchta asosiy teglarni tavsiflashga harakat qilamiz.

joylashadi, asosiy qismda esa Web sahifaning mazmuni bilan tasvirlanish qoidalari joylashadi. Sarlavha qismi quyidagi ochiluvchi <head> va yopiluvchi </head> teglari orasida joylashadi. Asosiy qism esa <body> va </body> teglari orasida joylashadi. Odatda sarlavha qismi oldidan qo'llanilayotgan HTML standartlari haqida ma'lumot yoziladi. Har qanday Web sahifaning umumiy ko'rinishi quyidagicha bo'ladi:

HTML tilida matnlarni formatlash

HTML hujjatining kodida biz hamisha biror bir bezak ob'ektlarining o'lchamlarini yoki ularning ranglari xususiyatlarini ko'rsatishimizga to'g'ri

keladi.

HTML tilida rang va o'lchov birliklarini qo'llashning **standart qoidasi** mavjud.

Rang berishning **ikkita usuli** mavjud. Ko'p qo'llaniladigan usul kerak rangning **RGB** kodini ko'rsatishdir. Ma'lumki har qanday rangni uchta asosiy: **qizil, yashil** va **ko'k** ranglarning qorishmasidan hosil qilish mumkin. Brauzerlar bizga un olti milliondan ortiq rangni tasvirlash imkoniyatini beradi, chunki asosiy 3 ta rangdan har birining qiymati 0 dan 255 gacha qiymat qabul qiladi. Ixtiyoriy rang har biri asosiy ranglarning ulushini ifodalovchi 3 ta son majmuasidan iborat bo'ladi. HTML tilida rang qulaylik uchun 16 lik sistemadagi 6 ta raqamlardan tashkil topadi va ularning oldiga "reshotka" "#" belgisi quyiladi.

Masalan:

Color = "#FF0000" Qizil rang ekanligini bildiradi

Rang ulushlarini ko'rsatib turuvchi raqamlar tartibiga e'tibor berish kerak. Chunki birinchi qizil, ikkinchi yashil va uchinchi ko'k rang ulushlari joylashadi. Biz yuqoridagi misolda qizil rangni tasvirladik.

Rang o'rnatishning muqobil varianti ham mavjud. Quyidagi jadvalda eng ko'p ishlatiladigan 16 ta rang uchun o'rnatilgan qiymatlar ko'rsatilgan:

Black	#000000	Qora	Maroon	#800000	Bordoviy
Silver	#C0C0C0	Kumushrang	Red	#FF0000	Qizil
Grey	#808080	Kulrang	Purple	#800080	Purpurnaya
White	#FFFFFF	Oq	Green	#008000	Yashil
Fuchsia	#FF00FF	Pushti	Navy	#000080	To'q ko'k
Lime	#00FF00	Laym	Blue	#0000FF	Ko'k
Olive	#808000	Olivka rang	Teal	#008080	
Yellow	#FFFF00	Sariq	Aqua	#00FFFF	Aqva

Uzunlik o'lchov birliklari

Endi uzunlik o'lchov birliklarini qo'llashni ko'ramiz. Biz Web sahifadagi ob'ek o'lchamlarini ikki xil usulda berishimiz mumkin. Birinchi usul o'lchamlar piksellarda beriladi, ikkinchi usul "o'zak" ob'ektga nisbatan

protsentlarda beriladi. Agar biz Web sahifaga jadval joylashtirib uning enini **50%** deb ko'rsatsak u holda bu **50%** brauzer oynasi enining **50%** ini tashkil etadi. Jadval yacheykasining o'lchami esa shu yacheyka joylashgan butun jadval o'lchamiga nisbatan **%** da hisobida olinadi. Foydalanuvchi tomonidan brauzer oyna o'lchamlari o'zgartirilsa o'nga mos ravishda Web sahifa parametrlari ham o'zgaradi. Web sahifa yaratayotganda brauzer oynasi o'lchami o'zgarganda Web sahifa parametrlari o'zgarmaydigan usulda yaratish kerak.

Agar biz biror bir ob'ektning enini **30** piksel o'lchamida o'rnatmoqchi bo'lsak, uning yozilishi quyidagicha bo'ladi:

Width = "30"

Agar ob'ekt eni "o'zak" ob'ektning **30%** ini tashkil qilishi kerak bo'lsa yozuv quyidagicha bo'ladi:

Width = "30%"

Parametr qiymatlari qo'shtirnoq ichiga olinishini e'tiborga olish zarur. Yuqorida ko'rilgan ikki xil usuldan tashqari ob'ekt o'lchamini berishning uchunchi bir usuli ham mavjud. Bu usulni yuqoridagi ikki usulning o'rtachasi deb hisoblasak ham bo'ladi. Bunda biz o'lchamlarni bir necha piksel soniga karrali qilib ko'rsatishimiz mumkin. Masalan bizga 3 ta satrdan iborat jadval berilgan bo'lsin. Agar har bir satr balandligi **30** pikselga karrali bo'lishini xohlasak har bir satrni hosil qiluvchi tegga quyidagi yozuvni yozishimiz lozim:

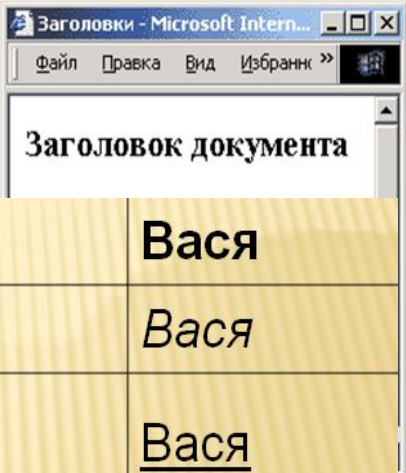
Height = "3*"

Karrali o'lcham berish belgisi sifatida yulduzcha (*) belgisi ishlatiladi. Karrali son koeffitsenti hisoblanganda (*) belgisining chap tomonidagi son 10 ga ko'paytiriladi. Brauzer bunday ob'ektlarni maksimal o'lchamda tasvirlashga harakat qiladi. Agar jadval 180 piksel balandlikka ega bo'lsa, u holda har bir satr balandligi 60 pikselga teng bo'ladi. Agar balandligi 200 piksellik jadval qo'ysak 20 piksellik joy o'z-o'zidan yo'qoladi. Agar satrlarimiz bir xil balandlikda bo'lishini hoxlasak u holda parametrning quyidagi ko'rinishini qo'llagan ma'qul:

Height = "*"

Jimlik bo'yicha yuqoridagi o'lchov berish usuli qo'llaniladi. Agar ob'ektlar guruqida o'lchamlari ko'rsatilmagan bo'lsa ular berilgan kenglikda maksimal o'lchamda teng joylashadilar.

* <BODY>
 * <H1>Заголовок документа</H1>
 * <H2>Заголовок раздела</H2>

жирный (<i>bold</i>)	Вася	Вася
курсив (<i>italic</i>)	<I>Вася</I>	<i>Вася</i>
<u>Тагига чизиш</u> (<i>underline</i>)	<U>Вася</U>	<u>Вася</u>
зачеркивание (<i>strike out</i>)	<S>Вася</S>	Вася
<u>юқори индекс</u> (<i>superscript</i>)	Вася²	Вася ²
<u>күйи индекс</u> (<i>subscript</i>)	Вася₂	Вася ₂

HTML tilida jadvallar yaratish strukturasi

```

<TABLE>
...
</TABLE>
  
```

- <table>, </table> bu teglar jadvalni egallaydi. <table> tegi brauzerga o'zidan keyin jadvalning berilishi kelishini xabar qiladi. Agar siz satr va ustunlarni ajratib turuvchi (chiziq-lari) ko'rinishini o'zgartirishni xohlasangiz **border** kalit so'zini kiriting (<table border> hosil bo'ladi);
- <caption> va </caption> bu teglar bilan belgilangan matn sarlavha ko'rinishini oladi. Sarlavhani berish masalasi <tc> va </tc> yordamida ham bajarilishi mumkin;
- <th> va </th> (**yacheykani e`lon qiladi**) bu teglar matnni satr yoki ustun sarlavhasi qilib, biroz qalin shriftda tasvirlaydi;

- **<tr>** va **</tr>** jadvalning har bir satrini aniqlaydi. **</tr>** tegi zarur emas, biroq u sizning HTML kodingizni yanada to'la tushunarli qiladi;
- **<td>** va **</td>** bu teglar juftligi jadvalning har bir yacheykasi uchun matn ajratadi.

Misol.

```

<html>
<head>
<title>Jadval</title>-----Sarlavha
</head>
<body> <TABLE BORDER="10" WIDTH="100%">
<CAPTION ALIGN="TOP"> <B> <H1> Telefon nomerlar ro`yxati </H1>
</B></CAPTION>
<TR BGCOLOR="YELLOW" ALIGN="CENTER">
<TH><H3>Familiyasi</H3>
<TH><H3>Telefon nomeri</H3>
<TH><H3>Adresi</H3>
<TR>
<TD><H5><A HREF="Avazov.htm">Avazov</A></H5></td>
<td>5-14-57</td>
<td>A Navoiy</td>
</TR>
<TR><TD><H5><A HREF="Karimov.htm">Karimov</A></H5></td>
<td>3-16-49</td>
<td>Behbudiy 5</td>

```

```

</TR>
<TR><TD>Norov</td>
<td>4-23-56</td>
<td>Temur Malik</td>
</TR>
<TR><TD>Minarov</td>
<td>6-10-42</td>
<td>A Avloniy</td>
</TR>
<TR><TD>Salimov</td>
<td>3-56-56</td>
<td>Fitrat</td>
</TR>
<TR><TD>Jalilov</td>
<td>2-74-50</td>
<td>Gulxaniy 10</td>
</TR>
<TR><TD ALIGN="CENTER" COLSPAN="3">Binoning birinchi qavatida bepul telefon
avtomat mavjud</TABLE>
</body>
</html>

```

Familiyasi	Telefon nomeri	Adresi
Avazov	5-14-57	A Navoiy
Karimov	3-16-49	Behbudiy 5
Norov	4-23-56	Temur Malik
Minarov	6-10-42	A Avloniy
Salimov	3-56-56	Fitrat
Jalilov	2-74-50	Gulxaniy 10
Binoning birinchi qavatida bepul telefon avtomat mavjud		

Grafik ob'ektlar yuqorida aytib o'tganimizdek Web sahifani bezashda juda muhim o'rin tutadi. **Grafik ob'ekt** deganda biz har xil tipdagi rasmlar, fotorasmlar, tovushli fayllar va videokliplarni tushinishimiz kerak. Brauzer **GIF**, **JPEG** va **PNG** formatdagi grafik fayllarni tasvirlaydi. GIF formatidagi fayllar animatsion tasvirlarni yaratish imkonini beradi. JPEG fayllar fototasvirlarni saqlash uchun ishlatiladi. **PNG** formati esa tasvirning yuqori sifati va grafik faylning kichik hajmda bo'lishini ta'minlaydi. Web sahifada grafik fayllarni tasvirlash uchun **** tegi o'zining bir qancha parametrlari bilan qo'llaniladi. Bu teg o'zining yopiluvchi tegigi ega emas, ya'ni biror soha uchun emas balki ko'rsatilgan joyga grafik ob'ekt joylashtirilishini bildiradi. **** tegining asosiy va majburiy parametrlaridan biri **src parametridir**. Bu parametr qiymati sifatida tasvirlanishi kerak bo'lgan ob'ekt manzili yoki aniqroq qilib aytganda uning URL manzili ko'rsatiladi.

Masalan: Web sahifaning HTML fayllari joylashgan **IMAGES** papkasi

o'zining grafik fayllari bilan joylashgan bo'lsa bu papkadagi rasm1.gif faylini tasvirlash uchun quyidagi yozuvni yozishimiz kerak:

Hozirgi kunda grafik ob'ektlarni tasvirlay olmaydigan brauzerlar umuman ishlatilmaydi, lekin brauzerlarda grafik ob'ektlarni ekranga chiqarmaslik imkoniyati mavjud. Shuning uchun grafik ob'ekt chiqarilmagan vaqtda uning o'rnida shu ob'ekt haqida paydo bo'luvchi alternativ matnli ma'lumot bo'lishi zarur. Bu alternativ matnli ma'lumot **** tegiga **alt parametri** yordamida qo'shiladi va matnli qiymat qabul qiladi.

Misol:

Agar grafik tasvir brauzer tomonidan ekranga chiqarilsa u holda alternativ matn sichqoncha ko'rsatkichi tasvir ustiga olib borilganda ko'ratkich yonida paydo bo'ladi. Grafik tasvir haqidagi to'liq ma'lumotni beruvchi internet manba manzilini ko'rsatuvchi **longdesc** parametri ham sichqoncha ko'rsatkichi yonida paydo bo'luvchi matnli ma'lumotni yaratishda ishlatiladi. Bu parametr qiymati sifatida tasvirning **URL** manzili ko'rsatiladi.

HTML – Hypertext Markup Language (Gipermatnni hoshiyalash tili)

<html>

<head> - bosh qismi

<title> - sarlavha

<body> - asosiy(tana) qismi

<h1>...<h6> - zagolovoklar

<p> - abzats(maxsus)

align atributi: left, center, right

Ko'rinishi:

<Hx align="left,center,right"> ... </Hx> x=1..6

<p align="left,center,right"> ... </p>

 - qalin shrift

<i> - kursiv shrift

<u> - tagiga chizib yozish

<big> - standart(katta) shrift
<small> - standart(eng kichik) shrift
<strike> - yozuvning o'rtasiga chizish(gorizontal)
<sub> - indexga yozish
<sup> - darajaga yozish
<tt> - maxsus shrift
 - shriftni tog'rilash:

Ko'rinishi:

 ...

bunda [size] 1 dan 7 gacha bo'lishi mumkin.

Qo'shimcha teglar

<ACRONYM>Akronim(Qisqartmalar)</ACRONYM>

<cite>Tsitata.Kursiv shriftda</cite>

<code>Maxsus shrift</code>

<dfn>Maxsus shrift</dfn>

Kursiv holda ajratib yozish

<kbd></kbd>

<samp></samp>

Qalin shriftda yozish

<var>Kursiv holatda tasvirlash</var>

Maxsus abzatsli teglar

<address>Kursiv ko'rinishda ajratib yozish</address>

<blockquote>Chapdan joy tashlab yozish</blockquote>

<center>O'rtadan yozish</center>

<pre>Matnlar HTML da yozilgan ko'rinishda tasvirlanadi</pre>

12

Matnlarni ajratish

Satrni bo'lish, keyingi satrdan boshlab yozish

<hr>Gorizontal chiziq

Ko'rinishi:

<hr size="Qalinligi(butun son)" width="kengligi" align="left,center,right" [noshade] color="rang"> Noshade qo'yilsa chiziq oddiy(uch o'lchamli ko'rinishda emas) tasvirlanadi.

<nobr><pre> bilan bir xil, lekin ko'p turli shriftlarni aks ettirmaydi</nobr>

HTML da simvollarni tasvirlash

Qo'shtirnoq(") - "

Ampersand(&) - &

Kichik belgisi(<) - <

Katta belgisi(>) - >

Bo'sh joy(probel) -
Huquq belgisi(©) - ©
Savdo markasi(®) - ®

Giperssilka

nom

Joriy faylning biror qismini ochish uchun yakorlardan foydalaniladi:

n - chi qism

...

n - chi qism

Boshqa bir faylning qismini ochish uchun:

kitob.html faylining n-qismi

Internet adresini ochish:

Sahifaga kirish

Electron pochta:

nom

Grafik qo'yish

Film qo'yish

Fonga muzika qo'yish

<bgsound src="{adres}" balance="{-10000 dan 10000 gacha}" loop=-1|0

{takrorlanishlar soni} volume="{-10000 dan 0 gacha}">

Sahifa parametrlarini sozlash

<body background="{fon adresi}" bgcolor="{sahifa fonining rangi}" text="{rang}"

link="{giperssilka rangi}" vlink="{giperssilka rangi}" alink="{activlashgandagi rang}"

bgproperties="fixed" leftmargin="{chap tomondan joy tashlash}" rightmargin="..."

topmargin="..." bottommargin="..." scroll="yes|no">

Framelar

<frameset rows|cols="{frame o'lchami}" border="{chegara qalinligi}"

bordercolor="{chiziq rangi}" frameborder="yes|no|0">

<frame src="{sahifa adresi}" name="{frame nomi}" marginwidth="{gorizontal oraliq}"

```
marginheight="{vertical oraliq}" scrolling="yes|no|0" bordercolor="{chegara rangi}"
[noresize]>
</frameset>
```

Misol:

```
<html>
<head>
<title>Frame</title>
</head>
<frameset rows="10%,90%,*" border="1" frameborder=yes>

<frame src="1.htm" name="frm1" marginwidth="12" marginheight="12">
<frameset cols="20%,*">
<frame src="2.htm" name="frm2" noresize>
<frame src="main.htm" name="main">
</frameset>
</frameset>
</html>
```

Targetlar

target="{frame nomi}|_self | _parent | _top | _blank"

{frame nomi} – ko'rsatilgan framega ochish;

_self – framening o'ziga ochish;

_parent – joriy oynaga faqat ssilka berilgan sahifani ochish;

_top – yuqori framega ochish;

_blank – yangi oynaga ochish;

Iframe

```
<iframe src="{sahifa adresi}" width="{frame kengligi}" height="{frame bo'yi}"
align="left | center | right" frameborder="yes | no | 1 | 0" scrolling="auto | no"
vspace="{vertical mas.matngacha}" hspace="{gorizontal mas.matngacha}"
border="{chiziq qalinligi}">
```

...

```
</iframe>
```

Nº	Belgi kodi	natija	Belgi kodi	natija	kodi	natija
1	167;	§	„	„	…	...
2	©	©	“	“	™	™

3	®	®	”	”	‘	‘
4	°	°	•	•	’	’
5	«	«	–	–	№	№
6	»	»	—	—	±	±

HTML HUJJATINING TUZILISHI

HTML ning konstruktsiyasi **TEG** lar deyiladi. Brauzer TEG larni oddiy matnlardan farqlashi uchun ular burchak qavslarga olinadilar. TEG tasvirlash jarayoni hatti harakatlarining boshlanishini bildiradi. Agar bu harakat butun hujjatga talluqli bo'lsa, bunday teg o'zining yopiluvchi juftiga ega bo'lmaydi. Juft teglarning ikkinchisi

birinchisining harakatini yakunlaydi.

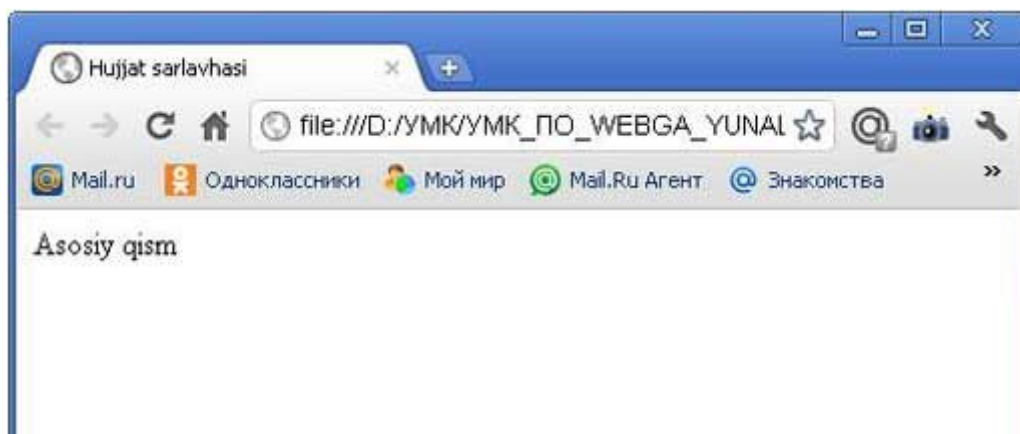
Masalan, har bir Web sahifa **<html>** tegi bilan boshlanib **</html>** tegi bilan yopilishi kerak. Etibor bergan bo'lsangiz yopiluvchi teg ochiluvchidan « / » belgisi bilan farq qiladi.

Teg nomlari katta yoki kichik harflar bilan yozilishi mumkin, ularni brauzer bir xil qabul qiladi. HTML tilida boshqa kompyuter tillaridagi kabi izoh berish imkoniyati mavjud. Izoh quyidagi «<- - » va «- ->» belgilar orasiga yoziladi.

Masalan:

<-- Bu izoh -->

Har qanday Web sahifa **ikkita qismdan** tashkil topadi. Bular **sarlavha qismi** va **asosiy qism**. Sarlavha qismida Web sahifa haqidagi malumot joylashadi, asosiy qismda esa Web sahifaning mazmuni bilan tasvirlanish qoidalari joylashadi. Sarlavha qismi quyidagi ochiluvchi **<head>** va yopiluvchi **</head>** teglari orasida joylashadi. Asosiy qism esa **<body>** va **</body>** teglari orasida joylashadi. Odatda sarlavha qismi oldidan qo'llanilayotgan HTML standartlari haqida malumot yoziladi. Har qanday Web sahifaning umumiy ko'rinishi quyidagicha bo'ladi:

Misol 1:

```
<!DOCTYPE HTML PUBLIC "-//W3C//DTD HTML 4.01//EN ">
<html>
<head>
<title>Hujjat sarlavhasi</title>
</head>
```

```
<body>
Asosiy qism
</body>
</html>
```

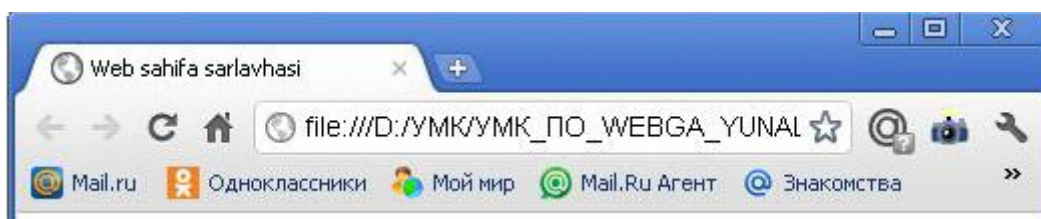
Birinchi <!Doctype> tegi o'zining parametrlari bilan brauzerga ushbu Web sahifani qaysi HTML versiyada yozilganligi haqida malumot beradi.

Web sahifa ishga tushirilganda brauzerning eng yuqori satrida yuklanayotgan hujjat mazmunini anglatuvchi qisqacha yozuv turadi. Bu yozuvni hosil qilish uchun quyidagi ochiluvchi <title> va yopiluvchi </title> teglaridan fodalanamiz.

Misol 2:

```
<html>
<head>
<title>Web sahifa sarlavhasi</title>
</head>
<body>
</body>

</html>
```


rasm 2.

Web sahifaning **asosiy qismi** <body> va </body> teglari orasida joylashadi. Bu oddiy matn bo'lishi mumkin. Brauzer bu matnni to'g'ridan to'g'ri interpretatsiya qilib ekranda tasvirlaydi. Bizga dastlabki Web sahifamizni yaratish uchun oddiy «**Bloknot**» matn muharriri kifoya. Quyida ko'rsatilgan misolni matn muharririda yozib, uni xotiraga yozishda kengaytmasini ***.html** yoki ***.htm** deb kiritishimiz kerak.

Misol 3:

```
<html>
<head>
<title>Mening birinchi Web sahifam</title>
</head>
<body>
```

Webga yo'naltirilgan dasturlash fanidan tayyorlayotgan ilk ishlarim

(**izoh:** boshqa misol keltirishingiz mumkin)

```
</body>
</html>
```

Bu faylni ishga tushirish uchun sichqoncha ko'rsatkichini shu fayl ustiga keltirib chap tugmasini ikki marta bosish kerak. Natijada ekranda quyidagi ko'rinishda natija hosil bo'ladi:

Rasm 3.

<body> tegi bir qancha qo'shimcha parametrlarga ega. Bu parametrlar tegning ochiluvchi qismida joylashadi. Parametrlar **ikki** qismdan iborat bo'ladi: **parametr nomi** va **parametr qiymati**. Masalan **bgcolor** parametri tasvirlanayotgan Web sahifa fonining rangini belgilaydi.

Masalan:

<body bgcolor = "green">

Parametrlarning satrli qiymatlari qo'shtirnoq ichida yoziladi. Biz quyida **<body>** tegining **parametrlari** bilan tanishamiz.

- **Background** - fon sifatida biror bir grafik tasvirdan foydalanish. Parametr qiymati sifatida grafik tasvir joylashgan manzil (URL) beriladi.
- **Text** - tasvirlanayotgan matn rangi.
- **Link** - Web sahifadagi matnli gipermurojat rangi.
- **Vlink** - foydalanuvchi tomonidan oldin murojaat qilingan gipermurojaat rangi.
- **Alink** - foydalanuvchi tomonidan tanlangan gipermurojaat rangi.
- **Lang** - Web sahifa matni yozilgan tilni aniqlash.

Metama'lumotlar

Endi biz metama'lumotlar bilan tanishib chiqamiz. Web sahifalarda meta ma'lumotlarini hosil qilish uchun **<meta>** tegi ishlatiladi, uning umumiy ko'rinishi quyidagicha:

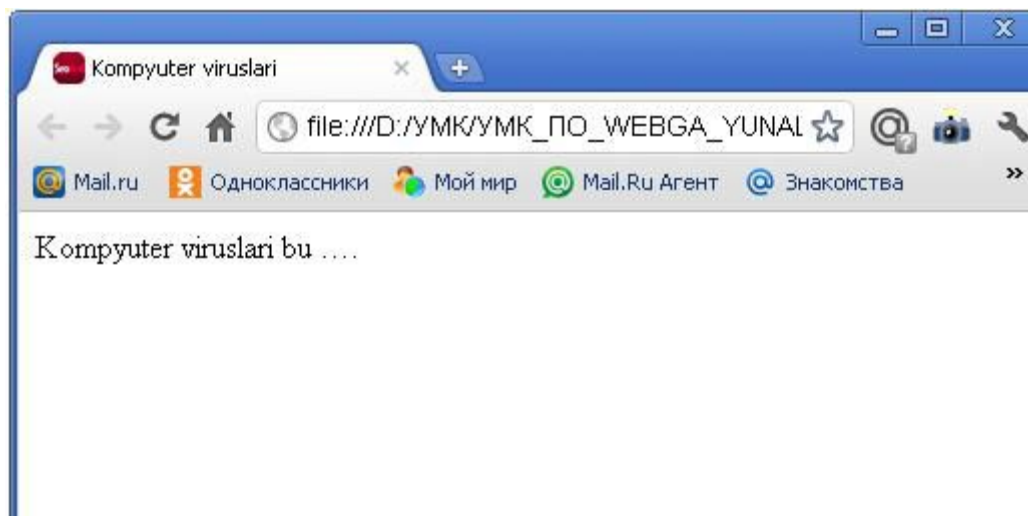
<meta name="o'zgaruvchi nomi" content="o'zgaruvchi qiymati">

Agarda biz Web sahifadagi **avtor** haqida ma'lumot yozmoqchi bo'lsak uni quyidagi ko'rinishda yozish mumkin:

<meta name="author" content="Zaripova Muqaddas">

Metama'lumotlar asosan Internetda joylashgan **qidirish** mashinalari uchun zarur. Qidirish mashinalari Web sahifalar haqidagi ma'lumotlarni qaerdan oladi degan savol

paydo bo'ladi. Xuddi shu ma'lumotlarini qidirish mashinalari meta'o'zgaruvchilarda oladi. Web sahifa qaysi sohaga tegishli, unda qanday ma'lumotlar borligini aniqlash uchun. **<meta>** tegida **keywords** va **description** o'zgaruvchisi bor.

Rasm 4.

Keywords o'zgaruvchi Web sahifadagi **kalitli so'zlar** ro'yxatini o'zida saqlaydi. **Description** o'zgaruvchi esa Web sahifaning **qisqacha ma'lumotini (opisaniyi)** o'zida saqlaydi. Masalan, bizning Web sahifamiz kompyuter viruslari haqida tayyorlangan bo'lsin u holda HTML hujjatda meta ma'lumotlarni quyidagicha yozish mumkin:

Misol 4.

```
<!DOCTYPE HTML PUBLIC "-//W3C//DTD HTML 4.01 Transitional//EN">
<html>
<head>
<meta http-equiv="Content-Type" content="text/html; charset=windows-1251">
<meta name="copyright" content="Faqat avtorning roziligi bilan materiallardan
foydalanish mumkin. http://terduinformatika.site.uz/">
<meta name="author" content="Zaripova Muqaddas">
<meta name="keywords" content="virus, kompyuter, antivirus,...">
<meta name="description" content="Web sahifadagi kompyuter viruslariga
bag'ishlangan.">
<title>Kompyuter viruslari</title>
</head>
<body>
Kompyuter viruslari bu ....
</body>
</html>
```

Brauzerlar foydalanuvchi tomonidan ochib ko'rilgan Web sahifalarini **kesh xotirada** saqlab qoladi. Agar foydalanuvchi yana shu sahifalarga murojaat qilsa, Web brauzer oldindan kesh xotirada mavjud bo'lgan (yana yangi sahifani internetdan olmasdan) nusxasini olib ko'rsatadi. Bu jarayon foydalanuvchining vaqtini va

iqtisodini tejaydi. Endi Web sahifa qachon yangilanadi degan savol paydo bo'ladi. Bu savolga metama'lumotlardagi **expreso**'zgaruchilardan javob olish mumkin. Bu o'zgaruvchida Web sahifaning yaroqlilik muddati ko'rsatiladi. Agar kesh xotiradagi web sahifa yaroqlilik muddati o'tgan bo'lsa, brauzer tarmoqdan Web sahifani qaytadan o'qib oladi.

Misol:

<meta http-equiv="Expres" content="Tue,uf Aug 2002 14:56:27 Gmt">

Web sahifalarda ma'lumotlar tez o'zgarishi mumkin, masalan chatlarda va birja sahifalarida ma'lumotlar tez o'zgaradi. Bunday hollarda **refresh** o'zgaruvchisidan foydalaniladi va qiymatlari sekundlarda beriladi.

Masalan:

<meta http-equiv="Refresh" content=10>

Bu yozuvdan keyin **Web sahifa** har **10** sekunddan keyin avtomatik tarzda o'zi qayta yuklanadi.

Identifikatorlar

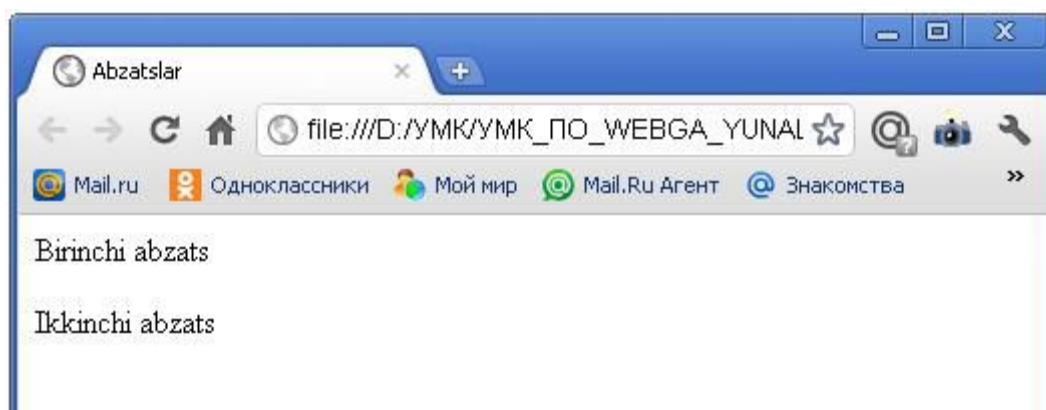
HTML tilida har bir qo'llanilgan tegga unikal identifikator berish imkoniyati mavjud. Masalan matn bir necha abzatslardan tashkil topgan bo'lsin. Har bir abzatsga mos maxsus nom berish mumkin, keyinchalik HTML tilining qo'shimcha imkoniyatlari yordamida bu abzatslarni boshqarish mumkin, ya'ni ularning birortasini ko'rinmas qilish yoki shrifti rangini o'zgartirish.

Yuqoridagi ishlar faqat abzatslar uchun emas, balki Web sahifaning ixtiyoriy qismi uchun ta'luqlidir.

Biror bir tegni nomlash uchun **id** parametri ishlatiladi. Abzatslar **<p>** va **</p>** orqali ko'rsatiladi.

Misol 5.

```
<html>
<head><title>Abzatslar </title></head>
<body>
<p id =“p1”>Birinchi abzats</p>
<p id =“p2”>Ikkinchi abzats</p>
</body>
</html>
```


HTML hujjatda **id parametri** qiymatlari **takrorlanmasligi** lozim, aks holda bu qiymatlar e'tiborga olinmaydi.

class parametri faqat shakl bezash ishlarida ishlatiladi. Biz Web sahifaning ayrim elementlarini sinflarga bo'lamiz, keyinchalik sinfni tasvirlash qoidalari yozuvini bir joydan o'zgartirishimiz mumkin va bu o'zgartirish avtomatik ravishda shu sinfga kirgan barcha teglarga tarqaladi.

HTML hujjatini tashkil etuvchi barcha elementlar ikki turga bo'linadi: **inline elementlar** va **blokli elementlar**.

Inline elementlar oddiy matn elementlari bo'lib satr qismi ham bo'lishi mumkin, **blokli elementlar** esa har safar yangi satrdan boshlanishi shart.

Blokli elementlar boshqa blokli elementlar va Inline elementlaridan tashkil topishi mumkin, lekin Inline elementlar blokli elementlarni o'z ichiga olmaydi. Web sahifa elementlarini bloklarga birlashtirish ularga birvarakayiga shakl berish imkonini beradi, yani, birlashtiruvchi yagona tegni aniqlab blok joylashuvini o'zgartirish mumkin. Tabiiyki bu Web sahifa elementlarining har birining joylashuvini alohida o'zgartirishdan oson.

Blokli tip elementlarini birlashtirish uchun **<div>** va **</div>** teglari qo'llaniladi. Inline elementlari esa **** va **** teglari orqali birlashtiriladi. Yuqorida aytilganlarga asosan **<div>** tegi **** tegi ichida joylasha olmaydi.

Misol 6:

```
<html>
<head>
<title>div blokni hosil qilish</title>
</head>
<body>
<div>
Faqat avtorning <div>roziligi bilan</div>bu materiallardan foydalanish mumkin
</div>
</body>
</html>
```

Misol 6.1:

```
<html>
<head>
<title>div blokni hosil qilish</title>
</head>
<body>
<div>
Faqat avtorning roziligi <div>bilan bu materiallardan</div>foydalanish mumkin
</div>
</body>
```

</html>

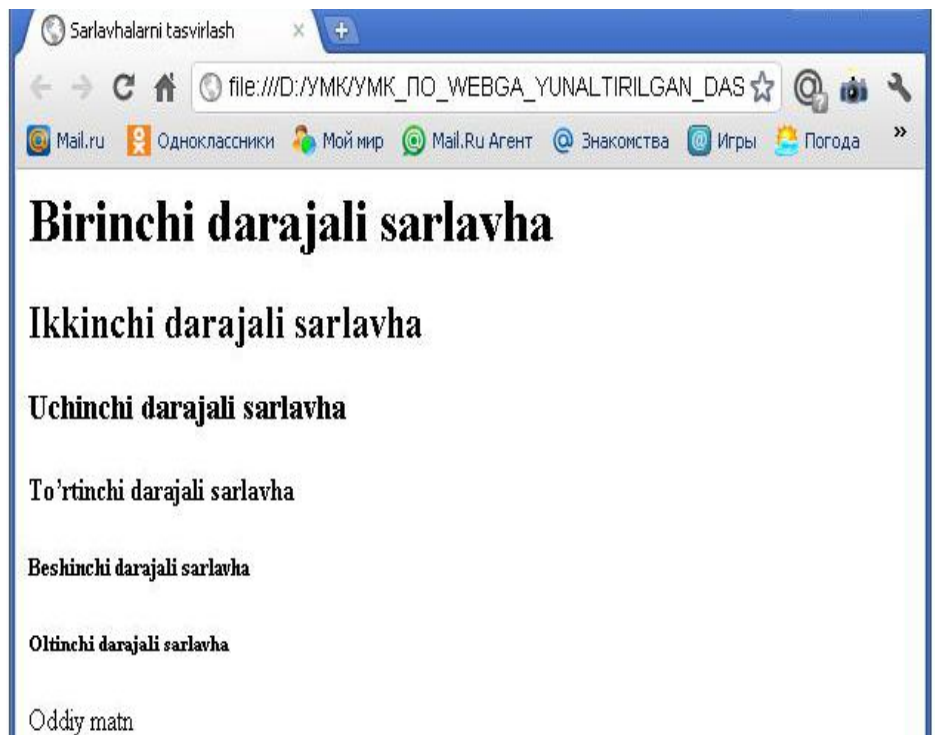
 va <div> teglari qo'shimcha parametrlarni ham o'z ichiga olishi mumkin. Bizga malum bo'lgan **id** va **class** parametrlaridan tashqari **style** va **align** parametrlari ham ishlatiladi.

style parametri shu blokda **malumot stilini** o'rnatsa, **align** parametri shu malumotni qanday **tekislashni** aniqlaydi.

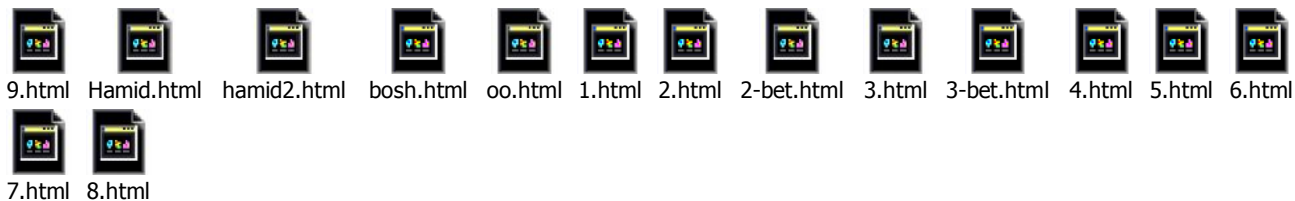
HTML hujjatida sarlavhaning o'z teglari mavjud bo'lib, ular **oltitadir**. Eng yuqori darajasi bu birinchi. Har bir sarlavhaning o'z tegi va o'z tasvirlanish qoidasi mavjud. Eng katta yani birinchi darajali sarlavha <h1> va </h1> teglari orqali, ikkinchi darajali sarlavha <h2> va </h2> teglari orqali va oxirgi oltinchi darajali sarlavha <h6> va </h6> teglari orqali ifodalanadi. Quyidagi misolda biz sarlavhalar tasvirini ko'ramiz:

Misol 7:

```
<html>
<head>
<title>Sarlavhalarni
tasvirlash</title>
</head>
<body>
<h1>Birinchi darajali
sarlavha</h1>
<h2>Ikkinchi darajali
sarlavha</h2>
<h3>Uchinchi darajali
sarlavha</h3>
<h4>To'rtinchi darajali
sarlavha</h4>
<h5>Beshinchi darajali
sarlavha</h5>
<h6>Oltinchi darajali sarlavha</h6>
<p>Oddiy matn</p>
</body>
</html>
```


HTML tilida web-sahifa yaratish


```

bosh - Блокнот
Файл  Правка  Формат  Вид  Справка

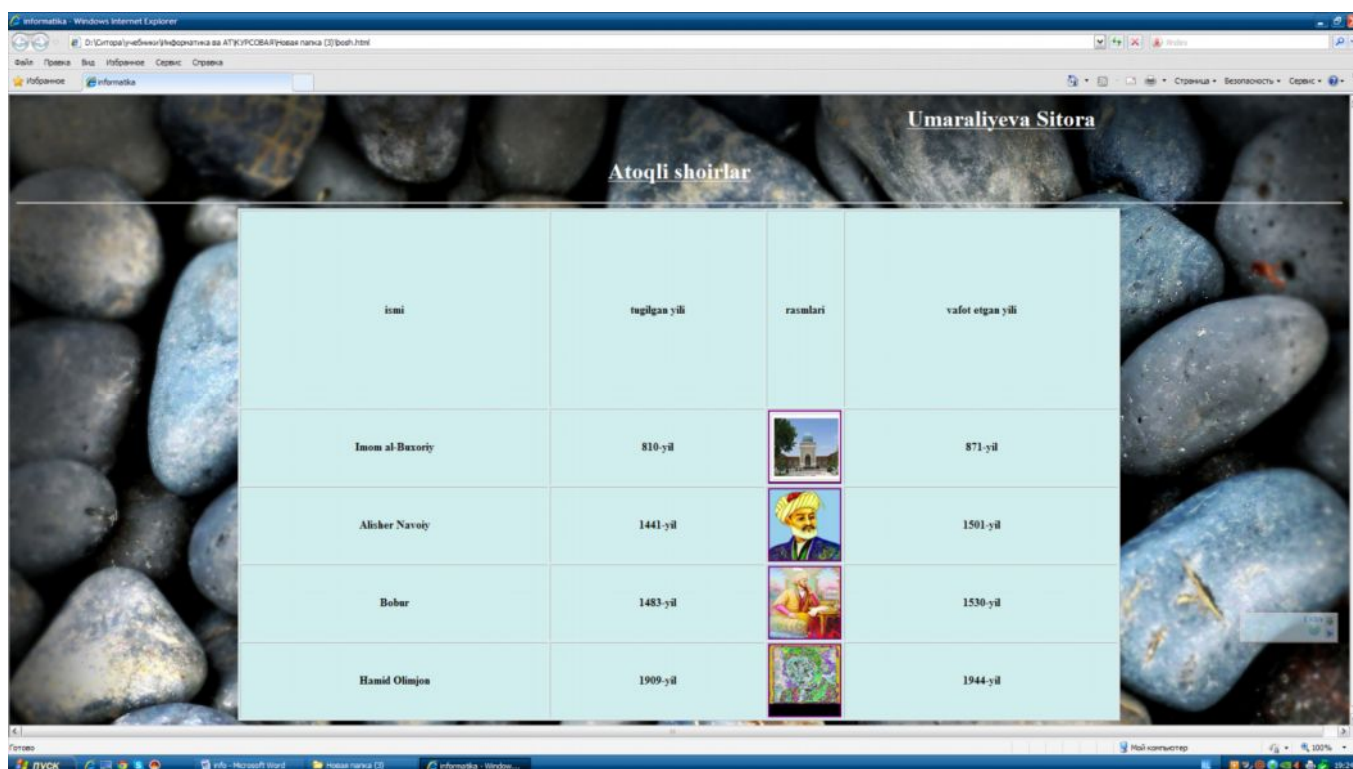
<html><head><title>informatika</title>
<body background="k.jpg">
<marquee width="1900" height="50" behavior="scroll" direction="left"><a
href=oo.html><font color=white><h1>Umaraliyeva
Sitora</h1></font></a></marquee><center><u><h1><font color=white>Atoqli
shoirlar</font>
<h1></u></center><hr>

<div align="center">
<table bgcolor="#D1EEEE" border="1" bgcolor=white width=1250 height=725>

<tr><center><th>ismi</th><th>tugilgan yili</th><th>rasmlari</th><th>vafot etgan
yili</th>
</tr>
<tr><th>Imom al-Buxoriy</th><th>810-yil</th>
<th width=100 height=100><a href=2-bet.html><img src=b.png width=100
height=100</a></th>
<th>871-yil</th></tr>
<tr>
<th>Alisher Navoiy</th><th>1441-yil</th>
<th width=100 height=100><a href=2.html><img src=a.png width=100
height=100</a></th>
<th>1501-yil</th></tr>
<tr><th>Bobur</th><th>1483-yil</th>
<th width=100 height=100><a href=6.html><img src=z.png width=100
height=100</a></th>
<th>1530-yil</th></tr>
<tr><th>Hamid Olimjon</th><th>1909-yil</th>
<th width=100 height=100><a href=Hamid.html><img src=4.png width=100
height=100</a></th>
<th>1944-yil</th></tr>
</table>

</body></head></html>

```


23

Xulosa

Biz HTML tilini o`rgangan holda undagi teglar yordamida web-sahifalar yaratishimiz mumkin bo`ldi. HTML tili hozirgi kunda juda keng qulayliklarga ega bo`lib, bu yordamida biz istalgan web-sahifalarni yaratishimiz mumkin. Men ushbu kurs ishini nazariy qismida HTML tili haqida umumiy ma`lumot, uning asosiy teglarini bilib oldim. Amaliy qismida esa HTML da web-sahifa yaratishni o`rgandim. HTML yordamida men yurtimizda yashab o`tgan atoqli shoirlarning hayoti va ijodi haqida web-sahifa yaratdim. Web-sahifani biz Blocknot va boshqa programmalar yordamida tuzishimiz mumkin.

Hozirda bu HTML tili yordamida turli xil web-sahifalar yaratishmoqda va bunga misol qilib O`zbekistondagi web-sahifalarni

keltirishimiz mumkin ya`ni www.gov.uz , www.lex.uz, www.titli.uz va yana boshqa millionlab web-sahifalarni misol qilishimiz mumkin.

Foydalanilgan Adabiyotlar:

- × www.arxiv.uz web sayti
- × www.e-dastur.uz web sayti
- × www.Html.xx.uz web sayti
- × www.Kitob.uz web sayti
- × www.Ziyonet.uz web sayti
- × www.google.uz web portali
- × www.titli.uz web sayti

✘ “Informatika va Axborot texnologiya” fani maruza matni 2011-yil